

Araştırma Makalesi

Research article

Özel Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Tepkisellik, Öz-Yeterlik Ve Psikolojik Kırılganlıklarının İncelenmesi

Examination of Emotional Reactivity, Self-Efficiency and Psychological Vulnerability of Special Talent Students

Güliz Kaymakcı¹, Mehmet Akif Aybar²

¹Sorumlu Yazar, Dr. Öğr Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, gulizkaymakci@gmail.com, (https://orcid.org/0000-0002-3428-5214)

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, mehmetakifaybar@gmail.com, (https://orcid.org/0009-0002-1453-994X)

Geliş Tarihi:18.07.2023

Kabul Tarihi: 23.09.2023

ÖZ

Bu araştırmada BİLSEM’lerde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlıklarının cinsiyete, sınıf düzeyine, anne/baba eğitim düzeyine ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumuna göre incelenmesi ve öğrencilerin duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlıklarının birbiriyle olan ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemleri arasında yer alan tarama yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bir araştırmadır. Amaçlı örnekleme yöntemine göre belirlenen araştırmanın örneklemi ise sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre düşük, orta ve yüksek seviyede bulunan üç farklı ilde yer alan Bilim ve Sanat Merkezleri’nde kayıtlı olan toplam 463 özel yetenekli ortaokul öğrencisidir. Verilerin toplanmasında ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği, Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeği, Psikolojik Kırılganlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 20.0 istatistik programı kullanılmış olup betimsel istatistiklerde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma hesaplamaları ile t-testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon Testi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkiselliklerinde cinsiyete, sınıf düzeyine ve anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık oluşmadığı, baba eğitim düzeyi ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumuna göre ise istatistiki olarak anlamlı farklılık meydana geldiği bulunmuştur. Duygusal tepkiselliği, psikolojik kırılganlığı yüksek ve öz yeterliği düşük olan özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri, anne babaları ve otoriteyle çatışma durumlarının inceleneceği farklı bir araştırma tasarlanarak çalışılması önerilebilir.

Anahtar sözcükler: Özel yetenek, duygusal tepkisellik, öz yeterlik, psikolojik kırılganlık.

ABSTRACT

The aim of the current study is to examine the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of middle school students attending BILSEM in relation to the variables of gender, grade level, mother’s education level, father’s education level and the marital status of the parents. The survey method was used in the study. The sample of the study consists of a total of 463 gifted middle school students attending BILSEMs. In the study, the ERS-Emotional Responsiveness Scale, the Self-Efficacy Scale for Children, the Psychological Vulnerability Scale and a Personal Information Form were used as data collection tools. In the analysis of the collected data, frequency, percentage, mean and standard deviation calculations and t-test, ANOVA and Pearson Correlation Test were used. As a result of the study, it was found that emotional reactivity of the gifted middle school students does not vary significantly depending on gender, grade level and mother’s education level, while varies significantly depending on father’s education level and marital status of the parents. It can be suggested that a study be designed to

investigate conflicts experienced by gifted children having high emotional reactivity, high psychological vulnerability and low self-efficacy with their teachers, parents and authority figures.

Keywords: Giftedness, emotional reactivity, self-efficacy, psychological vulnerability.

GİRİŞ

Özel yeteneklilik; İngilizce’de “gifted” veya “talented” Türkçe’de ise “zekâ” ve “yetenek” olarak iki ayrı kavram şeklinde başlangıçta nitelendirilmesine rağmen günümüzde yeni anlayışların da yardımıyla bu iki kavramın ayrı ayrı kullanımı yerine “özel yetenek” çatısında birleştirilmesi ve literatürde bu şekilde bir birlik oluşturulması sağlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 1993). Günümüzde “yetenekli” kavramı entelektüel ya da akademik olarak yüksek seviyede olmayı belirtirken, “yeteneklilerin eğitimi” ise bu yüksek entelektüel ya da akademik seviyeye sahip olan öğrenci popülasyonunun eğitim alanı olarak kabul edilmektedir (Terman, 1925; Morelock, 1996). Yayınlanan Marland raporuna (1972) göre gruplamalar yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu belirterek genel bir entelektüel yetenek, özelde akademik yetenek, yaratıcı veya üretken düşünebilme, liderlik yeteneği, görsel veya performans sanat alanlarında yeteneklilik ve psikomotor becerilerde hakimiyet şeklinde özel yetenekliliği altı alt kategoriye toplamıştır. Ülkemizde, MEB tarafından gerçekleştirilen I. Özel Eğitim Konseyi Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyon Raporuna göre ise, ‘üstün zekâ’ ile ‘üstün özel yetenek’ ifadeleri, ‘üstün yetenek’ kavramı çatısı altında tek bir başlıkta birleştirilerek, literatürde birlik sağlanmış olup, üstün yeteneklilerin alan uzmanlarınca, genel ve özelleşmiş bireysel yetenekler açısından akranlarına nazaran daha ileri seviyede performans gösteren bireyler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca aynı raporda üstün yetenekli bireylerin, var olan bu özel yeteneklerinin ilerletilmesinde uygulanmakta olan genel programların yetersizlik gösterdiği ve bu bireylerin ilgi ve özel yetenekleri açısından farklı ve zenginleştirilmiş programlara gereksinim duydukları da belirtilmiştir (MEB, 1991).

Özel yetenekli bireyler, yaşıtlarına kıyasla oldukça hızlı öğrenme yeteneği olan; sanat, eğitim, yaratıcılık ve önderlikle kapasitesi yaşıtlarından üstün olup, genel akademik becerisi ve özel sanatsal becerisi olan, düşünce yoluyla kabul edilen soyut fikirleri kavrayabilen, ilgili olduğu konu ve alanlarda bireysel çalışmayı isteyen ve yüksek seviyede performans sergileyen bireydir. (MEB, 2016). Özel yetenekli çocuklar okuma, yaratıcılık, zekâ, sanatsal düşünce, akademik beceriler ve liderlik özellikleriyle de ön plana çıkarken, sosyal ve duygusal gelişim yönünden bazı problemler yaşayabilirler (Hallanan & Kauffman, 1994). Özel yetenekli bireyler zihinsel gelişim yönünden akranlarından ileride olmalarına karşın, sosyal ve duygusal gelişim yönünden bu gelişimi gösteremeyebilirler (Saranlı & Metin, 2012). Bu problemler alanyazında hata yapma korkusu, mükemmel olma arzusu, hatayı öngörememe ile birlikte gelen yoğun kaygı, bu durumla nasıl başa çıkacağını bilememe ve sonunda kaygı ve duygusal tepkisellik oluşturan durumlardır. Örneğin; sosyal ilişki kurmaktan kaçma duyguları özel yetenek grubundaki bireylerde çoğunlukla gözlenen psikolojik savunma mekanizmalarıdır. Özel yetenekli bireylerde çoğunlukla gözlemlenen bu durumların bireylerin sosyal ilişkilerini ciddi şekilde hem zorlaştırdığı hem de karmaşıktırdığı görülmektedir (Çağlar & Bingül, 2017).

Duygusal tepkisellik; günlük hayatımızda bulunduğumuz toplumsal alanlarda ve sosyal yaşam içerisinde insanlarla kurulan ilişkilerde bireyin kişilik özelliklerine göre hissettiği duygulara bağlı olarak verilen farklı düzeydeki tepkileri ifade etmektedir (Yurdakul & Üner, 2015). Çoğunlukla duygusal tepkiselliğe sebep olan duygular incinme, öfke, stres, kaygı duygularıdır. Özel yetenekli çocuklar, akranlarıyla uyumlu olmayan zihinsel gelişimleri gerek yaşadıkları toplumun gerekse okul ve ailelerinin kendilerinden aşırı ve orantısız beklentileri, okuldaki ve sosyal ortamlardaki yakın arkadaş ve yaşıtlarıyla ilişkilerindeki yaşadıkları hayal kırıklığı ve üzüntü gibi sebeplerden ötürü duygusal tepkilerinde tutarsız zamanlar yaşamaktadırlar (Bayrı & Özdemir, 2022). Duygusal tepkiselliğin belirlenmesinde, tepkiye neden olan uyarıcının

varlığı, şiddeti ve yoğunluğu ile ne kadar süre maruz kaldığı gibi faktörler etkili olurken, duygusal tepkiselliğin sınır eşiği, tepkinin çıkabileceği üst noktası ve üst noktaya ulaşma süresi ve sonrasında toparlanma süresi gibi farklılıklar da duygusal tepkiselliği belirlemektedir. (Davidson, 1998).

Öz yeterlik, bireyin olası durumlarla baş etmek için yaptığı eylem planlarını ne kadar iyi uygulayabileceğine ilişkin algıdır (Bandura, 1982). Farklı bir ifadeyle; bireyin karşılaşabileceği zor durumlar karşısında, bu durumların üstesinden gelip gelemeyeceğine dair kendine olan inancı, kendiyile ilgili düşünce ve yargısıdır (Senemoğlu, 2015). Tüm bunların yanında öz yeterlik öğrencilerin akademik başarıları ve sosyal yaşantıları ile ilişkili bir kavramdır (Aytaç, 2018). Öz yeterlikleri düşük olan bireyler yapılması istenilen aktivitelerden olumsuz sonuçlar elde edeceklerini düşündüklerinden bu aktiviteyi yapmaktan kaçınarak kendi performanslarını gösteremezler. Öz yeterliği yüksek olan bireyler ise performanslarını göstermekten çekinmeyeceklerinden ortaya çıkacak sonuçları daha doğru tahmin edebilirler (Bouffard-Bouchard, 1990). Öz yeterlik duygusu, bireylerin öğrenme yöntemlerini kullanma şekilleri ve öğrenme ortamında akademik destek isteyebilme davranışlarını olumlu yönde etkileyerek başarılarına katkı sağlamaktadır. Bireylerin ihtiyacı olduğunda akranlarından ve öğretmenlerinden destek isteyebilmeleri ve öğrenme yöntemlerini etkili şekilde kullanabilmeleri ile akademik başarıları arasında ilişki olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır (Wolters & Pintrich, 1998).

Günümüzde öğrenciyi merkeze alan eğitim yaklaşımlarında kullanılan programların verimliliği göz önüne alındığında, özel yetenekli öğrencilerin öz yeterlik algıları ve bu algıların dışavurumuna etki eden duygusal tepkisellikleri ve psikolojik kırılganlıkları da en az öğretilmek istenen dersin konusu kadar önemli yer tutar. Psikolojik kırılganlık, bireyin başarısına ya da dışardan gelecek bir onaylanmanın etkisiyle benlik algısına yönelik geliştirdiği bilişsel düşüncesini belirtmektedir. Psikolojik kırılganlık düzeyi yüksek bireyler diğer bireylere nazaran daha fazla negatif duygu durumları içinde olurlar ve stresli olaylar karşısında mücadele etmekte güçlük çekerler (Sinclair & Wallston, 1999). Yapılan çalışmalarda psikolojik olarak kırılgan yapıdaki kişilerin toplumsal yaşamlarında kendilerini yeterli bulmadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır (Ingram & Price, 2010). Literatürde Arslan (2019), Psikoloji ve PDR Bölümü öğrencilerinin psikolojik kırılganlık düzeyleriyle ilgili gerçekleştirdiği çalışmasında erken dönemde güvensizlik, fark edilmek, karamsarlık, bağımlılık, tehditlere karşı dayanıksızlık gibi erken dönem şemaları yüksek olan öğrencilerin psikolojik kırılganlıklarının da üst seviyede olduğu belirlenmiştir. Aksoy (2021), öğrencilerin okula yabancılaşma, okula bağlanma ve duygusal tepkisellik durumlarına okul reddinin nasıl aracılık ettiğinin incelendiği çalışması sonucunda okul reddinin duygusal tepkisellik ve okula bağlılık üzerinde büyük etkisi olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Duygusal tepkisellik, okula bağlanma açısından yüksek bir etki oluştururken okul reddi devreye girdiğinde bu etkinin bir miktar azaldığı görülmüştür. Bu azalma öğrencide oluşan okul reddinin olumlu duygusal tepkisellik ve okula bağlanma ile farklı doğrultuda oluşundan kaynaklanıyor olması olarak yorumlanabilir. Farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse olumlu duygusal tepkisellik öğrencilerin okula bağlanma düzeyini artırırken olumsuz duygusal tepkisellik öğrencilerin okula bağlanma düzeyini düşürmektedir. Normal şartlar altında duygusal tepkisellik okula bağlanma için olumsuz bir etken sayılmazken okul reddi gibi önemli bir tehditle bir araya geldiğinde bu durumdan az da olsa etkilenme durumu ortaya çıkmakta olduğu ifade edilmiştir.

Çakmak-Tolan vd. (2022), öğrenciler tarafından hissedilen sosyal açıdan destek görme ve bilişsel bir yolla duygu düzenlemesi gerçekleştirebilme ile duygusal yönden tepkisellik ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, duygusal yönden tepkiselliğin ifade edilmesinde öğrenci tarafından hissedilen veya algılanan aile desteğiyle birlikte ebeveynye yönelik kabul veya reddetme davranışı ve öğrencinin algıladığı ebeveyn tutumu şeklinde örneklendirilebilecek farklı ailevi etkenlerin çeşitli açılardan yorumlanmasının uygulama için yararlı olabileceği öngörülmektedir. Çitil & Ataman (2018), ortaöğretim dönemi öncesindeki temel eğitim çağındaki üstün yetenekli

öğrencilerin hareket ve davranışsal durumlarının eğitim sürecine aksetmesi ve meydana gelebilecek sorunların incelendiği çalışmalarında; üstün yetenekli öğrencilerin kendilerine has birçok özellikleri olduğu ve bu özelliklerinin davranışlarına ve eğitim ortamlarına yansıdığı belirtilmiştir. Çalışmada davranışlarına ve eğitim ortamlarına yansıyan özelliklerinin büyük oranda sosyal-duygusal özellikleri olduğu belirtilmiştir. Yine de eğitim ortamı fark etmeksizin üstün yetenekli öğrencilerin niteliklerinin gözetilmesinde, ihtiyaç duyulan fiziksel, eğitimsel, tutumsal ve durumsal düzenlemeler gerçekleştirilmesinin her zaman yararlı olacağını belirtmişlerdir. Kaçmaz & Demirtaş (2020), özel yetenekli tanısı almış çocuklara ilişkin gerçekleştirdiği çalışmada öğrencilerin bireysel öz düzenlemeli öğrenme, kendi kendine yeterlilik farklı bir deyişle öz yeterlik ve mükemmeliyetçi karakter özelliğine yönelik konuların incelendiği çalışmalarında, çocukların mükemmeliyetçiliğini uyumlu hale getirebilmek için öz yeterliklerinin de geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kendileri ile ilgili doğru değerlendirmeler yapabilecekleri uygun ortamların yaratılması, araştırmada konu edinilen öz-düzenlemeli öğrenim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, özel yetenekli çocukların öz yeterlik ile uyumluluk açısından mükemmeliyetçi yönlerini geliştirebilmelerine katkı sağlayacağı belirtilmiştir. Özel yetenekli öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal değişimi için ebeveynlerin ortaokul dönemlerinde öğrencilerin değişimine önem vermeleri oldukça önemlidir. Çocuğun bedenini tanıması, değişen bedenine uyum sağlaması, bu değişiklikleri fark ederek anlamlandırması, değişen tüm duygusal ve fiziksel durumlara uyum sağlayarak kabul etmesi ve normal olduğunu bilmesi çocuğun öz yeterliğinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle aileler ve öğretmenler bu konuyu önemsemeli ve bu konuda çalışmalar yapmaları gerektiği belirtilmiştir.

Albayrak vd. (2023) tarafından özel yetenekli öğrencilerin matematiksel kavram, bilgi ve sembol okuryazarlığı açısından kendilerine yönelik yeterlik algıları ve matematiksel açıdan okuryazarlık başarı durumlarının incelenmesinin yapıldığı çalışmalarında öğrencilerin öz yeterlik algılarının belirlenmesinde sınıf seviyelerindeki matematik okuryazarlığının belirleyici olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında 6. Sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilerin öz yeterlikleri 5. Sınıfa devam eden özel yetenekli öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Literatürde çeşitli araştırmalarda da sınıf düzeyi değişkeni ile ilgili farklı sonuçlar yer almaktadır. Özellikle 8. Sınıfta öğrenim görmekte olan öğrenciler merkezi sınav sistemiyle bir üst kademe ki okullara yerleştirildiğinden dolayı bu durum öğretim faaliyetlerine yönelik birçok davranışa etki etmekte ve kaygı düzeylerinin üst seviyelere yükselmesine sebebiyet vereceği ön görülürse kaygı faktörünün de dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Arseven (2016), öz yeterlik: bir kavram analizi başlıklı araştırmasında; bireylerin genel öz yeterlik anlayışlarının yaşamlarının bütün dönemlerine yansıdığı unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Yaşam içinde bir amaç belirleme ve amaçlarına ulaşmada başarılı olanlar genel öz yeterliği yüksek olan bireylerdir. Yaşamdan doyum alma durumları yüksek olan bireyler ise amaçlarına ulaşan bireylerdir. Yılmaz vd. (2012), ilköğretime devam eden öğrencilerin öz yeterlik düzeylerinin okul başarısı ve farklı bazı değişkenler yönünden incelenmesinin yapıldığı araştırmalarında ise öğrencilerin öz yeterlik algılarını yükseltmek için akademik başarılarının desteklenmesi ayrıca öğrencilerin sosyal ihtiyaçları için yapılacak olan aktivitelere de fazlaca katılımlarının sağlanması ve teşvik edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmalarında; öğrencilere, yapacakları tüm etkinlik, faaliyet, ödev ve çalışmalarda olumlu dönütler verilerek, zaman zaman hatalar olsa dahi aileler ve öğretmenler tarafından cesaretlendirilebileceklerini, öğrencilerin sözel olarak kendini ifade etme becerilerini geliştirme maksadıyla öğrencilerin teşvik edilerek, ilköğretime devam eden çocukların öz yeterlik algıları ve kendilerine yönelik başarılı olabileceklerine dair inançlarının güçlendirilebileceğini, okul psikolojik danışmanları tarafından öz yeterlik algısı hakkında hem ailelere hem öğretmenlere gerekli bilgilendirme çalışmaları yapılabileceğine dair önerilerde bulunmuşlardır.

Arslan (2019) tarafından yapılan çalışmada; cinsiyet değişkenine göre yapılmış olan analizin sonuçları incelendiğinde, araştırmaya katılan kadınların ve erkeklerin psikolojik kırılgenlikle ilgili değerlendirmelerinde birbirlerine kıyasla anlamlı bir farklılık bulunmamasına

rağmen, kadınların erkeklere göre biraz daha fazla psikolojik kırılma yaşadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ekşi vd. (2019), üniversite öğrenimine devam eden öğrencilerde psikolojik açıdan kırılma ile genel psikolojik sağlığın, aracı rolünün araştırıldığı çalışmalarından elde edilen araştırma sonucunda öğrencilerin genel psikolojik durumları ve psikolojik kırılma ile arasında ilişki olduğunu belirlemiştir. Bu bulgu literatürde yer alan birtakım araştırmaları da desteklemektedir. Sarıçalı & Satici'nin (2017), bilinçli bir şekilde farkında olma ve psikolojik açıdan kırılma ilişkisinde utangaçlığın aracı rolü konusunda yaptıkları araştırmada, utangaçlık ile psikolojik kırılma arasında aynı yönde pozitif ilişki olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu bireyin toplumsal yaşam içinde sosyal bir şekilde var olma durumunu oldukça etkileyen bir durumdur. Tüm bu bulgular psikolojik kırılma düzeyleri yüksek bireylerin öznel zindelik düzeylerinin düşük olması bulgusunu desteklemektedir.

Yıldırım & Sarıçam'ın (2022), yetişkin bireylerde mükemmeliyetçi karaktere sahip olma ve psikolojik açıdan kırılma düzeyinin farklı karakteristik özellikler (cinsiyet, çocukluk yaşantısındaki mutluluk seviyesi, yaş ve gözlemlenen anne baba tutumu) açılarından incelendikleri araştırmada; psikolojik olarak kırılma ve aynı zamanda mükemmeliyetçi yapıda olan yetişkin kişilerde oluşan düşünce yapısının (insanlar beni beğendiğinde ben değerli olurum, düşük hedefleri belirlersem toplumda onaylanan bir kişi olamam, hatasız çalışırsam herkesten takdir görürüm... vb.) ve bu düşünce yapısı ile birlikte gelen depresyon, anksiyete durumlarının sebep olacağı psikolojik sorunlarla da ilişkili olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın bulguları da psikolojik kırılma ve mükemmeliyetçiliğin ilişkili olduğunu göstermekte ve mükemmeliyetçilik eğilimleri fazla olan bireylerde mükemmeliyetçiliğin bireylerin psikolojik olarak daha kırılma olmalarına sebep olacağı düşüncesini desteklemektedir.

1.1. Çalışmanın Önemi

Ülkemizde ortaokul seviyesinde Bilim ve Sanat Merkezleri'nde eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmekte olan özel yetenekli öğrencilerin psikolojik açıdan farklı konuları içeren ve bu özel çocukların içinde buldukları psikolojik durumları etkilediği düşünülen etmenlerin belirlenmesi bu çalışmanın önemini artırmaktadır. Birincisi bu çalışma ile özel yetenekli öğrencilere yönelik öğretim planlama yaklaşımlarında ve öğretim stratejilerinin uygulanması sürecinde öğretmenlere katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Benzer bir şekilde ailelere de katkı sağlanacağına inanılmaktadır. İkincisi ülkemizde özel yetenekli öğrencilerin psikolojik farklılıkları üzerine yapılmış çok az sayıda çalışma mevcuttur. Dolayısıyla bu çalışma ile özel yetenekli çocukların psikolojik gereksinimleri ve gelişimleri hakkında literatürdeki bilgi birikimine katkı sağlaması yönüyle bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Üçüncü olarak, bu araştırma ile özel yetenekli öğrencilerin öz yeterlik, psikolojik kırılma ve duygusal tepkiselliklerinin belirlenmesi amaçlandığı için elde edilen sonuçlar doğrultusunda okullarda farklı ve özel yetenekli öğrencilere yönelik planlamaların gerçekleştirilmesine, okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden azami düzeyde faydalanmalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine de yardım edeceği ön görülmektedir. Bu da bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılma düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne/baba eğitim düzeyine ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumları açısından araştırmaktır. Çalışmanın genel amacı çerçevesinde şu alt amaçlara yönelik olarak oluşturulan alt problemler sorgulanmıştır:

1. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri, psikolojik kırılma ile cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri, psikolojik kırılganlıkları sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri, psikolojik kırılganlıkları anne eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri, psikolojik kırılganlıkları baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri, psikolojik kırılganlıkları öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemleri kapsamında alt yöntemlerden birisi olan tarama yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma, istatistiksel teknikler kullanılarak analiz edilen sayısal verilerin toplanmasına dayanmaktadır. Nicel araştırmanın amacı, genellikle deneyler, anketler ve yapılandırılmış gözlemler kullanarak değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamak ve açıklamaktır. Nicel veriler tipik olarak tanımlayıcı veya çıkarımsal istatistikler kullanılarak analiz edilir ve sonuçlar daha büyük popülasyonlara genellenir (Yılmaz, 2013). Tarama yöntemi, nicelik açısından örneklem grubunun yüksek olduğu, bilinen bir olay veya durumu ilgilendiren, araştırmacılar tarafından konuya paralel olarak önceden belirlenmiş olan özelliklerin, o anki mevcut durumda tespitinin gerçekleştirilmesi amacıyla tercih edilir (Can, 2019). Bu bilgilerden hareketle nicel araştırmaların temel özellikleri arasında bilginin objektif olarak belirlenebileceği, bunun matematiksel olarak sayısallaştırılabileceği ve araştırmacının konunun dışında kalarak daha kesin bir sonuca ulaşabileceği öngörülmektedir (Takmaz-Demirel, 2023).

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2022-2023 eğitim öğretim yılı ikinci dönemi içerisinde BİLSEM'lerde öğrenim görmekte olan özel yetenekli ortaokul öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini ise Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması Raporu'na (2017) göre düşük, orta ve yüksek seviyesinde bulunan üç farklı ilde yer alan Bilim ve Sanat Merkezleri öğrencilerinin oluşturduğu toplam 463 özel yetenekli ortaokul öğrencisidir. 8.Sınıf öğrencileri Liselere Giriş Sınavından ötürü sınav kaygıları olması dolayısı ile ulaşılabilirliği düşük olması düşünülerek örneklem dışı bırakılmıştır. Örneklem grubuna ait demografik özellikler frekans ve yüzde olarak Tablo 1'e aktarılmıştır.

Tablo 1*Özel Yetenekli Öğrencilere Ait Demografik Özellikler*

Demografik Özellik	Tür	N	%
Cinsiyet	Kız	233	50.3
	Erkek	230	49.7
Sınıf Düzeyi	5	165	35.6
	6	168	36.3
	7	130	28.1
Anne Eğitim Düzeyi	İlkokul	53	11.4
	Ortaokul	96	20.7
	Lise	148	32.0
	Lisans	122	26.3
	Yüksek Lisans	44	9.5
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	106	22.9
	Ortaokul	168	36.3
	Lise	121	26.1
	Lisans	30	6.5
	Yüksek Lisans	22	4.8
Aile Türü	Doktora	16	3.5
	Tam Aile	308	66.5
	Tek Ebeveynli Aile	155	33.5

Tablo 1 incelendiğinde; bu araştırmanın örnekleminin 233'ünün kız (%50.3), 230'unun ise erkek (%49.7) öğrencilerden oluştuğu, öğrencilerin 165'inin 5.Sınıf (%35.6), 168'inin 6.Sınıf (%36.3), 130'unun 7.Sınıf (%28.1) öğrencilerden oluştuğu, öğrencilerin anne eğitim düzeylerinin 53'ünün ilkokul (%11.4), 96'sının ortaokul (%20.7), 148'inin lise (%32.0), 122'sinin lisans (%26.3), 44'ünün yüksek lisans (%9.5) mezunu kişilerden oluştuğu, öğrencilerin baba eğitim düzeylerinin 106'sının ilkokul (%22.9), 168'inin ortaokul (%36.3), 121'inin lise (%26.1), 30'unun lisans (%6.5), 22'sinin yüksek lisans (%4.8), 16'sinin doktora (%3.5) mezunu kişilerden oluştuğu, öğrencilerin aile türlerinin 308'inin tam aile (%66.5), 105'inin tek ebeveynli aile (%33.5) olduğu görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. ERS (Emotional Reactivity Scale)-Duygusal Tepkisellik Ölçeği

Bireylerin ilişkilerinde ve olaylar karşısında ortaya çıkan yeni duygu durumlarındaki tepkiselliği ölçmek için geliştirilen ölçek Nock vd. (2008) tarafından geliştirilmiş olup Seçer vd. (2013) tarafından Türkçe 'ye uyarlanması yapılmıştır. Ölçeğin orijinal güvenirlik çalışmasında ölçek geneli için iç tutarlılık katsayısının .91 olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada veri seti üzerinde uygulanan güvenirlik analizleri sonrasında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .84 olarak bulunmuştur.

2.2.2 Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği

12-19 yaşları arasında yer alan bireylerin akademik ve sosyal açıdan duygusal öz yeterliklerini ölçebilmek niyeti ile Muris (2001) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlanması ise Telef & Karaca (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çocuklar için öz yeterlik ölçeği'ne ait iç tutarlılık katsayısının Türkçe 'ye uyarlama çalışmasında .86 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için ölçek genelinde güvenirlik analizlerinde Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının .88 olduğu belirlenmiştir.

2.2.3. Psikolojik Kırılganlık Ölçeği

Bireyin başarı ihtiyacından dolayı ortaya çıkan dışsal onaya göre benlik değerini belirlediği bilişsel düzeydeki inancını ölçmek için Sinclair & Wallston (1999) tarafından geliştirilmiş olan ölçek Akın & Eker'in (2011) gerçekleştirdiği çalışma ile Türkçeye

uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında Cronbach alfa güvenilirlik değerinin .75 olduğu, bu çalışmadan elde edilen verilerin güvenilirlik analizi sonrasında ise bu araştırma için ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .85 olarak bulunduğu görülmektedir.

2.2.4. Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin cinsiyeti, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve anne babanın beraber olma durumu olmak üzere öğrencilerin sahip olduğu beş ayrı değişkeni belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan ve ölçeklerden önce uygulanan formdur.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışmadan elde edilen nicel veriler, dijital ortamda SPSS.20 İstatistik programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlık düzeyi betimsel istatistik yöntemleri kullanılarak frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak elde edilmiştir. Verilerin dağılım normalliği için grupların normallik analizi Skewness ve Kurtosis değerlerine bakılmıştır. ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği, Skewness değeri .37 ile .11, Kurtosis değeri ise 1.36 ile -.77 arasında olduğu, Çocuklar İçin Öz yeterlik Ölçeği Skewness değeri .88 ile 1.17, Kurtosis değeri ise .16 ile 1.06 arasında değiştiği, Psikolojik Kırılganlık Ölçeği Skewness değeri -.59 ile .21, Kurtosis değeri ise 1.16 ile -.32 arasında değiştiği görülmüştür. Skewnees ve Kurtosis değerleri -1.5 ile +1.5 arasında ise veri setinin normal bir dağılım sergilediği kabul edilmektedir (Tabachnick & Fidel, 2013).

ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeğinde yer alan maddelere verilen yanıtlar doğrultusunda, “Hiç Katılmıyorum” ifadesini işaretleyen öğrenciler için 1 puan, “Katılmıyorum” ifadesini işaretleyen öğrenciler için 2 puan, ”Katılıyorum” ifadesini işaretleyen öğrenciler için 3 puan, “Tamamen Katılıyorum” ifadesini işaretleyen öğrenciler için 4 puan şeklinde hesaplanmış olup, 17-33 arasında puan alan öğrencilerin düşük, 34-50 arasında puan alan öğrencilerin orta, 51-68 arasında puan alan öğrencilerin ise yüksek kademedeki duygusal tepkiselliğe sahip olduğu kabul edilmiş olup öğrencilerin duygusal tepkisellik durumlarına cinsiyet ve anne babanın beraber olma durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturma ihtimaline yönelik incelenmesi bağımsız gruplar t-testi ile sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olup olmadığı ise ANOVA Testi kullanılarak belirlenmiştir.

Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeğinde yer alan maddelerde öğrenciler tarafından, “Hiç” ifadesinin işaretlenmesi durumunda 1, “Biraz” ifadesinin işaretlenmesi durumunda 2, “Oldukça iyi” ifadesinin işaretlenmesi durumunda 3, “İyi” ifadesinin işaretlenmesi durumunda 4, “Çok iyi” ifadesinin işaretlenmesi durumunda ise 5 puan ile her bir öğrenci için puanlandırma sağlanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarında akademik öz yeterlik, sosyal öz yeterlik ve duygusal öz yeterlik alanlarını belirleyen maddeler bulunmaktadır. Yüksek puanlar düşük puanlara kıyasla daha yüksek öz yeterliği ifade etmektedir. Öğrencilerin öz yeterlik durumlarına cinsiyet ve anne babanın beraber olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık açısından incelenmesi bağımsız gruplar t-testi ile sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olup olmadığı ise ANOVA Testi kullanılarak belirlenmiştir.

Psikolojik Kırılganlık Ölçeğinde yer alan maddelerde 1’den 5’e kadar sıralan numaralarda 1 “bana hiç uygun değil”, 5 ise “bana tamamen uygun” şeklinde hesaplanmış olup yüksek puanlar düşük olanlara göre daha yüksek düzeyde kırılganlığı ifade etmektedir. Öğrencilerin psikolojik kırılganlık durumlarına cinsiyet ve anne babanın beraber olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık açısından incelenmesi bağımsız gruplar t-testi ile sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık olup olmadığı ise ANOVA Testi kullanılarak belirlenmiştir.

Özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlık durumları arasında olumlu ya da olumsuz bir anlam ilişkisi olup olmadığının ortaya çıkarılması amacıyla ise Pearson Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir.

2.4. Araştırma Etiği

Bu araştırmanın tüm aşamalarında etik kuralların ihlal edilmemesine dikkat edilmiş olup etik kurallara riayet edilmiştir. Araştırmaya ilişkin gerekli etik kurul izinleri Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Etik Kurulunun 30.05.2023 tarih, 09 nolu oturum ve 02 sayılı kararı sonucunda alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın amaçlarına bağlı olarak oluşturulan alt problemlere yönelik gerçekleştirilen istatistiki analizler sonucunda elde edilen bulgular sırasıyla bu bölümde yer almaktadır.

Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıklarına cinsiyet değişkeninin istatistiki anlamda etki durumu olmadığı bağımsız gruplar t-testi kullanılarak analiz edilmiş olup bulgular Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2

Öğrencilerin Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Kırılganlık Ölçekleri Puanlarının Cinsiyete Göre Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	N		\bar{X}	S	t	p
ERS- Duygusal Tepkisellik Ölçeği	Kız	233	2	42.8	3.70	1.47	.14
	Erkek	230	2	43.3	3.60		
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	Kız	233		54.1	.39	.84	.40
	Erkek	230		55.0	.39		
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	Kız	233	6	62.4	18.63	.50	.62
	Erkek	230	8	61.5	19.21		

Tablo 2.’de kız öğrencilerin duygusal tepkiselliklerinin erkeklere göre daha düşük olmasına rağmen cinsiyet değişkeni açısından belirli bir etkinin oluşmadığını göstermektedir.

[$t_{(461)} = -1.47, p > .05$]. Duygusal tepkisellik ortalamaları açısından kız öğrencilerin ortalaması 42.82 iken erkek öğrencilerin ortalaması ise 43.32’dir. Farklı bir şekilde ifade etmek gerekir ise cinsiyet faktörünün özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkiselliklerinde herhangi bir etki yaratmadığı söylenebilir. Öz yeterlik açısından incelendiğinde ise kız öğrencilerin öz yeterliklerinin erkek öğrencilere oranla yüksek olduğu sonucu çıksa da bu sonuç cinsiyetin belirli bir etkisinin olmadığını göstermektedir [$t_{(461)} = 0.84, p > .05$]. Öz yeterlik ortalamaları açısından kız öğrencilerin ortalaması 54.1 iken erkek öğrencilerin ortalaması ise 55.0’dir. Farklı bir şekilde ifade etmek gerekir ise cinsiyet faktörünün özel yetenekli öğrencilerde öz yeterliklerinde herhangi bir etki yaratmadığı söylenebilir. Benzer şekilde Tablo 2 ‘de kız öğrencilerin psikolojik kırılganlıklarının erkek öğrencilere oranla yüksek olduğu sonucu çıksa da cinsiyet değişkeninde belirli bir etki oluşmamıştır [$t_{(461)} = .50, p > .05$]. Psikolojik kırılganlık ortalamaları açısından kız öğrencilerin ortalaması 62.46 iken erkek öğrencilerin ortalaması ise 61.58’dir. Farklı bir şekilde

ifade etmek gerekir ise cinsiyet faktörünün özel yetenekli öğrencilerde psikolojik kırılganlıklarında herhangi bir etki yaratmadığı söylenebilir.

Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıklarında öğrencilerin sınıf düzeyine göre etkisi olup olmadığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile saptanmıştır. Tek yönlü varyans analizinin yapılacağı gruplar arasında varyansların homojenliği varsayımı Levene Testi uygulanarak belirlenmiştir. Levene Testi sonucuna göre verilerin duygusal tepkisellik ölçeği ($F= 2, p=.07, p>.05$), çocuklar için öz- yeterlik ölçeği ($F= 2, p=.1, p>.05$), psikolojik kırılganlık ölçeği ($F= 2, p=.96, p>.05$), açısından homojenlik varsayımını sağladığı belirlenmiştir. Analiz sonuçları ise Tablo 3’de verilmektedir.

Tablo 3

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Kırılganlık Puanları

Ölçekler	Sınıf Düzeyi	N	X	S
ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	5.Sınıf	165	43.30	3.86
	6.Sınıf	168	42.93	4.33
	7.Sınıf	130	42.94	2.09
	Toplam	463	43.07	3.65
Çocuklar İçin Öz- Yeterlik Ölçeği	5.Sınıf	165	56.03	10.00
	6.Sınıf	168	54.26	7.40
	7.Sınıf	130	52.63	3.35
	Toplam	463	54.43	7.80
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	5.Sınıf	165	61.00	19.94
	6.Sınıf	168	60.58	20.20
	7.Sınıf	130	65.19	15.24
	Toplam	463	62.03	18.90

Tablo 3’de özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıklarının sınıf düzeyine göre gösterimi bulunmaktadır. Buna göre sınıf düzeyi açısından 5.Sınıf öğrencilerinin duygusal tepkisellik ortalamasının 43.30, 6.Sınıfların duygusal tepkisellik ortalamasının 42.93 ve 7. Sınıfların duygusal tepkisellik ortalamasının ise 42.94 olduğu görülmektedir. Tablo 3 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyi açısından 5.Sınıf öğrencilerinde öz yeterlik puan ortalamasının 56.03, 6.Sınıf öğrencilerinin öz yeterlik puan ortalamasının 54.26, 7.Sınıf öğrencilerin öz yeterlik puan ortalamasının 52.63 olduğu görülmektedir. Buna göre sınıf düzeyine göre öz yeterliğin azaldığı söylenebilir. Benzer şekilde özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin 5.Sınıf seviyesinde psikolojik kırılganlık puan ortalamasının 61.00, 6.Sınıf seviyesinde psikolojik kırılganlık puan ortalamasının 60.58 ve 7.Sınıf seviyesinde ise 65.19 olduğu görülmektedir. Ölçeklerin geneli açısından incelendiğinde ise duygusal tepkisellik ölçeği puan ortalamasının 43.07, öz yeterlik ölçeği puan ortalamasının 54.43 ve psikolojik kırılganlık ölçeği puan ortalamasının 62.03 olduğu görülmektedir. Bu nedenle ortalamalar arasında görülmekte olan ve Tablo 3’de verilmiş olan farklılıkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için ANOVA testi, farklılıkların hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla da Scheffe testi gerçekleştirilmiştir. Sınıf düzeyine göre duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlık ölçeklerine ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 4’te verilmektedir.

Tablo 4

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Kırılganlıklarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
ERS- Duygusal Tepkisellik Ölçeği	Gruplararası	14.50	2	7.25		
	Gruplarıçi	6148.13	460	13.36	.54	.58
	Toplam	6162.64	462			
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	Gruplararası	847.73	2	423.86		
	Gruplarıçi	27296.26	460	59.34	7.14	.00
	Toplam	28143.99	462			
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	Gruplararası	1821.73	2	910.86		
	Gruplarıçi	163331.84	460	355.06	2.56	.07
	Toplam	165153.57	462			

Tablo 4'te verilen analiz sonuçları özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkisellikleri ve psikolojik kırılganlıkları ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılık oluşmadığını göstermektedir [$F_{(2-460)}=.54, p>.05$]; [$F_{(2-460)}=2.56, p>.05$]. Başka bir ifade ile, özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri ve psikolojik kırılganlıkları sınıf düzeyine bağlı olarak anlamlı fark yaratacak bir şekilde değişmemektedir. Ancak sınıf düzeyine göre öğrencilerin öz yeterlikleri açısından anlamlı farklılık olduğu görülmektedir [$F_{(2-460)}=7.14, p<.05$]. Sınıf düzeyi açısından belirlenmiş olan bu farklılığın hangi gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu belirlemek için gerçekleştirilen Scheffe Testi sonuçlarına göre 5.sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=56.03$) ve 6. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=54.26$) öz yeterliklerinin 7. Sınıf öğrencilerine göre ($\bar{X}=52.63$) öz yeterlikleri daha fazla olduğu belirlenmiştir. Başka bir deyişle; ölçek geneline ilişkin öz yeterliklerin 5. ve 6. Sınıfların lehine olduğu söylenebilir.

Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıkları üzerinde öğrencilerin anne eğitim düzeyinin bir farklılık yaratıp yaratmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi yapmadan önce grupların varyanslarının homojen olup olmadığını değerlendirmek için Levene varyans-homojenlik testi kullanılarak örneklem dağılımı karşılaştırılmıştır. Varyansların homojen olup olmadığını test edilmesi amacıyla Levene testi gerçekleştirilmiş olup varyansların homojen olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Levene Testi sonucuna göre verilerin duygusal tepkisellik ölçeği ($F=4, p=.12, p>.05$), çocuklar için öz- yeterlik ölçeği ($F=4, p=.21, p>.05$), psikolojik kırılganlık ölçeği ($F=4, p=.06, p>.05$) açısından homojenlik varsayımını sağladığı belirlenmiştir. Levene testi analizinin anlamlılık değerinin .05'ten büyük olduğu ve %5 önem seviyesi sonucuna dayanarak farklı gruplar arasındaki varyansların homojen dağılım gösterdiği ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 5'te özel yetenekli öğrencilerin anne eğitim düzeyine göre duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlıklarına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizlerine ilişkin gruplar kişi sayısı, ortalama puan ve standart sapma puanları yer almaktadır.

Tablo 5

Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik, Psikolojik Kırılganlık Puanları

Ölçekler	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	S
ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	İlkokul	53	43.24	5.39
	Ortaokul	96	43.02	2.73
	Lise	148	43.23	4.70
	Lisans	122	42.86	1.93
	Yüksek Lisans	44	43.00	2.30
	Toplam	463	43.07	3.65
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	İlkokul	53	54.77	7.71
	Ortaokul	96	54.10	5.46
	Lise	148	55.82	10.57
	Lisans	122	53.42	5.43
	Yüksek Lisans	44	52.90	6.23
	Toplam	463	54.43	7.80
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	İlkokul	53	48.00	25.30
	Ortaokul	96	62.39	18.76
	Lise	148	61.10	19.38
	Lisans	122	66.91	13.90
	Yüksek Lisans	44	67.70	10.65
	Toplam	463	62.03	18.90

Tablo 5'te özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkiselliklerinin, öz yeterliklerinin, psikolojik kırılganlıklarının anne eğitim düzeyine göre gösterimi bulunmaktadır. Anne eğitim düzeyi açısından öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamaları incelendiğinde; ilkokul mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.24, ortaokul mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.02, lise mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.23, lisans mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 42.86, yüksek lisans mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.00 olduğu görülmektedir. Öz yeterlik ortalamaları açısından incelendiğinde; ilkokul mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 54.77, ortaokul mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 54.10, lise mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 55.82, lisans mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 53.42, yüksek lisans mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 52.90 olduğu görülmektedir. Psikolojik kırılganlık ortalamaları açısından incelendiğinde; ilkokul mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 48.00, ortaokul mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 62.39, lise mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 61.10, lisans mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 66.91, yüksek lisans mezunu anneye sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 67.70 olduğu görülmektedir.

Ortalamalar arasında görülen farklılıkların hangi gruplar arasında farklılık yarattığının anlaşılması amacıyla ANOVA ve Scheffe Testleri gerçekleştirilmiştir ve analiz sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6

Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Kırılganlıklarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	Gruplararası	11.52	4	2.88		
	Gruplarıçi	6151.12	458	13.43	.21	.93
	Toplam	6162.65	462			
Çocuklar için Öz-Yeterlik Ölçeği	Gruplararası	528.84	4	132.21		
	Gruplarıçi	27615.14	458	60.29	2.19	.06
	Toplam	28143.99	462			
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	Gruplararası	14904.79	4	3726.20		
	Gruplarıçi	150248.77	458	328.05	11.35	.00
	Toplam	165153.57	462			

Tablo 6’da verilen analiz sonuçlarında özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkisellikleri ve öz yeterlikleri ile anne eğitim düzeyinin etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir [$F_{(4-458)}=.21$, $p>.05$]; [$F_{(4-458)}=2.19$, $p>.05$]. Farklı bir ifade ile, analiz sonuçları sonuçlarına göre duygusal tepkisellik ve öz yeterlik açısından anne eğitim düzeyinin özel yetenekli ortaokul öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılabilir. Ancak Tablo 5’e göre öğrencilerin psikolojik kırılganlıkları açısından anne eğitim düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz [$F_{(4-458)}=11.35$, $p<.05$]. Bir diğer ifade ile bu sonuçlar, anne eğitim düzeyinin psikolojik kırılganlık düzeyini etkileyen bir faktör olduğunu göstermektedir. Anne eğitim düzeyi açısından belirlenmiş olan bu farklılığı istatistiksel olarak belirlemek ve karşılaştırmak için gerçekleştirilen Scheffe Testi sonuçlarına göre annesi yüksek lisans mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin ($\bar{X}=67.70$), annesi ilkökul mezunu olan özel yetenekli öğrencilere ($\bar{X}=48.00$) göre daha fazla kırılgan olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile; ölçek geneline ilişkin psikolojik kırılganlık annesi ilkökul mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin lehine olduğu söylenebilir.

Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıklarının öğrencilerin baba eğitim düzeyi açısından bir etki ve farklılık yaratıp yaratmadığını tespit etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Örneklemimizde varyans homojenliği varsayımını sınamak için Levene varyans-homojenlik testi yapılmıştır. Levene Testi sonucuna göre verilerin duygusal tepkisellik ölçeği ($F=5$, $p=.39$, $p>.05$), çocuklar için öz- yeterlik ölçeği ($F=5$, $p=.17$, $p>.05$), psikolojik kırılganlık ölçeği ($F=5$, $p=.26$, $p>.05$), açısından homojenlik varsayımını sağladığı belirlenmiştir. Levene testi analizinin anlamlılık değerinin .05’ten büyük olduğu ve %5 önem seviyesi sonucuna dayanarak farklı gruplar arasındaki varyansların homojen dağılım gösterdiği ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Levene varyans-homojenlik testine göre verilerin homojenlik varsayımını sağladığı belirlenmiştir ($p>.05$). Tablo 7’de özel yetenekli öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlıklarına yönelik yapılan tek yönlü varyans analizlerine ilişkin gruplar kişi sayısı, ortalama puan ve standart sapma puanları gibi bilgiler yer almaktadır.

Tablo 7

Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik, Psikolojik Kırılganlık Puanları

Ölçekler	Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	S
ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	İlkokul	106	43.31	3.50
	Ortaokul	168	42.51	2.62
	Lise	121	43.85	4.62
	Lisans	30	42.80	5.24
	Yüksek Lisans	22	43.18	2.71
	Doktora	16	41.75	1.48
	Toplam	463	43.07	3.64
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	İlkokul	106	53.82	5.73
	Ortaokul	168	53.33	5.22
	Lise	121	56.16	10.87
	Lisans	30	57.76	12.32
	Yüksek Lisans	22	53.40	4.21
	Doktora	16	52.18	2.80
	Toplam	463	54.43	7.80
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	İlkokul	106	67.10	12.37
	Ortaokul	168	66.37	13.00
	Lise	121	60.48	19.89
	Lisans	30	40.30	27.54
	Yüksek Lisans	22	38.95	29.74
	Doktora	16	66.93	4.56
	Toplam	463	62.03	18.90

Tablo 7’de baba eğitim düzeyinin özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıkları üzerindeki etkisinin gösterimi bulunmaktadır. Tablodaki verileri kullanarak farklı baba eğitim düzeyine sahip öğrenci gruplarının duygusal tepkisellik ortalamalarını karşılaştırdığımızda; ilkokul mezunu babaya sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.31, ortaokul mezunu babaya sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 42.51, lise mezunu babaya sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.85, lisans mezunu babaya sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 42.80, yüksek lisans mezunu babaya sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 43.18, doktora mezunu babaya sahip olan öğrencilerin duygusal tepkisellik ortalamalarının 41.75 olduğu görülmektedir. Öz yeterlik ortalamaları açısından incelendiğinde; ilkokul mezunu babaya sahip olan öğrencilerin öz yeterlik ortalamalarının 53.82, ortaokul mezunu babaya sahip olan öğrencilerin öz yeterlik ortalamalarının 53.33, lise mezunu babaya sahip olan öğrencilerin öz yeterlik ortalamalarının 56.16, lisans mezunu babaya sahip olan öğrencilerin öz yeterlik ortalamalarının 57.76, yüksek lisans mezunu babaya sahip olan öğrencilerin öz yeterlik ortalamalarının 53.40, doktora mezunu babaya sahip olan öğrencilerin öz yeterlik ortalamalarının 52.18 olduğu görülmektedir. Psikolojik kırılganlık ortalamaları açısından incelendiğinde; ilkokul mezunu babaya sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık ortalamalarının 67.10, ortaokul mezunu babaya sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık ortalamalarının 66.37, lise mezunu babaya sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık ortalamalarının 60.48, lisans mezunu babaya sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık ortalamalarının 40.30, yüksek lisans mezunu babaya sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık ortalamalarının 38.95, doktora mezunu babaya sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık ortalamalarının 66.93 olduğu görülmektedir.

Ortalamalar arasında görülen farklılıkların hangi gruplar arasında farklılık yarattığının anlaşılması amacıyla ANOVA ve Scheffe Testleri gerçekleştirilmiştir ve analiz sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Kırılganlıklarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	Gruplararası	164.26	5	32.85	2.50	.03
	Gruplarıçi	5998.38	457	13.12		
	Toplam	6162.64	462			
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	Gruplararası	1040.92	5	208.18	3.51	.00
	Gruplarıçi	27103.07	457	59.30		
	Toplam	28143.99	462			
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	Gruplararası	32453.92	5	6490.78	22.35	.00
	Gruplarıçi	132699.65	457	290.37		
	Toplam	165153.57	462			

Tablo 8’de verilen analiz sonuçları özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıkları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [$F_{(5-457)}=2.50$, $p<.05$] ; [$F_{(5-457)}=3.51$, $p<.05$]; [$F_{(5-457)}=22.35$, $p<.05$]. Başka bir ifade ile, baba eğitim düzeyinin özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri, psikolojik kırılganlıkları üzerinde belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir. Baba eğitim düzeyinin duygusal tepkisellik üzerindeki etkisini belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonuçlarına dayanarak, babası doktora mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin, babası ilkokul mezunu olan özel yetenekli öğrencilere oranla daha az tepkisel olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir ifade ile; ölçek geneline ilişkin duygusal tepkisellik babası doktora mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin lehine olduğu söylenebilir. Babası doktora mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin, babası ilkokul mezunu olan özel yetenekli öğrencilere oranla öz yeterliği daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir ifade ile; ölçek geneline ilişkin öz yeterlik babası ilkokul mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin lehine olduğu söylenebilir. Babası lise, lisans ve yüksek lisans mezunu olan öğrenci grubu lehine, babası doktora mezunu, ilkokul ve ortaokul mezunu olan özel yetenekli öğrencilerin psikolojik kırılganlıklarından daha az olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile; ölçek geneline ilişkin psikolojik kırılganlık babası doktora, ilkokul ve ortaokul mezunu olanlarda daha yüksektir denilebilir.

Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri, öz yeterlikleri ve psikolojik kırılganlıklarına anne babanın beraber olması değişkeninin istatistiki anlamda etki düzeyi bağımsız gruplar t-testi kullanılarak analiz edilmiş olup sonuçlar Tablo 9’da verilmektedir.

Tablo 9

Öğrencilerin Duygusal Tepkisellik Ölçeği, Öz Yeterlik Ölçeği, Psikolojik Kırılganlık Ölçeği Puanlarının Anne Babanın Beraber Olması Durumuna Göre Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Ölçekler	Anne Babanın Beraber Olma Durumu	N	\bar{X}	S	t	p
ERS-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	Birlikte	308	43.31	4.12	2.39	.01
	Ayrı	155	43.00	2.40		
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	Birlikte	308	55.41	9.22	5.11	.00
	Ayrı	155	52.50	2.71		
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	Birlikte	308	59.80	20.48	-4.05	.00
	Ayrı	155	66.45	14.36		

Tablo 9’da öz ebeveynleri evli statüsünde birlikte olan öğrencilerin duygusal tepkiselliklerinin öz ebeveynleri evli statüsünde birlikte olmayan öğrencilere göre daha yüksek olmasına rağmen anne babanın beraber olması durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşmamıştır [$t_{(461)}=2.39, p<.05$]. Duygusal tepkisellik ortalamaları açısından anne babası birlikte olan ortalaması 43.31 iken anne babası ayrı olan öğrencilerin ortalaması ise 43.00’dir. Öz ebeveynleri evli statüsünde birlikte olan öğrencilerin öz yeterliklerinin öz ebeveynleri evli statüsünde birlikte olmayan öğrencilere göre daha yüksek olmasına rağmen anne babanın beraber olması durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşmamıştır [$t_{(461)}=5.11, p<.05$]. Özyeterlik ortalamaları açısından anne babası birlikte olan ortalaması 55.41 iken anne babası ayrı olan öğrencilerin ortalaması ise 52.50’dir. Öz ebeveynleri evli statüsünde birlikte olan öğrencilerin psikolojik kırılganlıklarının öz ebeveynleri evli statüsünde birlikte olmayan öğrencilere göre daha yüksek olmasına rağmen anne babanın beraber olması durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık oluşmamıştır [$t_{(461)}=-4.05, p<.05$]. Psikolojik kırılganlık ortalamaları açısından anne babası birlikte olan ortalaması 59.80 iken anne babası ayrı olan öğrencilerin ortalaması ise 66.45’dir. Farklı bir şekilde ifade etmek gerekir ise öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumu özel yetenekli öğrencilerin psikolojik kırılganlıkları, öz yeterlikleri ve duygusal tepkisellikleri açısından anlamlı farklılık oluşturmaktadır.

Araştırmanın son sorusu özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellik, öz yeterlik ve psikolojik kırılganlıkları arasında anlamlı ilişki olup olmadığı şeklindeydi. Bu amaçla gerçekleştirilen basit korelasyon analizi olarak Pearson Korelasyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları ise Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10

Özel Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Tepkisellik, Öz Yeterlik ve Psikolojik Kırılganlıkları Arasında Basit Korelasyon Analiz Sonuçları

Ölçekler		Ers-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	Çocuklar İçin Öz Yeterlik Ölçeği	Psikolojik Kırılganlık Ölçeği
Ers-Duygusal Tepkisellik Ölçeği	r	1		
	p	-		
	N	463		
Çocuklar İçin Öz-Yeterlik Ölçeği	r	.54	1	
	p	.00	-	
	N	463	463	
Psikolojik Kırılganlık Ölçeği	r	-.29	-.628	1
	p	.00	.00	-
	N	463	463	463

Tablo 10’da verilmekte olan korelasyon sonuçlarındaki değerler $p<.01$ anlamlılık düzeyinde ise ilişki anlamlıdır. Tablo 10’da yer alan veriler incelendiğinde öğrencilerin duygusal tepkisellikleri ile öz yeterliklerinin orta şiddette birbirinden etkilendiği, aralarında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu ve bu iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiki olarak da anlamlı olduğunu belirtebiliriz. Özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri ile psikolojik kırılganlıkları arasında ters yönlü ve düşük şiddette, etkileşim açısından zayıf, anlamlı bir ilişki mevcuttur. Yani, duygusal olarak daha tepkisel olan öğrencilerin psikolojik kırılganlıkları daha düşük olabilir ve bu öğrencilerin duygusal tepkisellikleri azaldıkça psikolojik kırılganlıkları artabilir. Bulgular özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin öz yeterlik düzeyleri ile psikolojik kırılganlıkları arasında zayıf ve ters yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Yani, daha yüksek öz yeterlik düzeyine sahip olan öğrencilerin psikolojik kırılganlık düzeyleri daha düşük olabilir ve öz yeterlik düzeyleri azaldıkça psikolojik kırılganlık düzeyleri artabilir. Başka bir ifade ile öğrencilerin duygusal tepkisellikleri arttıkça öz yeterlikleri ve psikolojik sağlamlıkları

artmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin öz yeterlikleri arttıkça psikolojik kırılganlıkları da azalmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma sonucunda özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin duygusal tepkisellikleri açısından cinsiyet, sınıf düzeyi ve anne eğitim düzeylerine göre etkili ve anlamlı bir farklılık oluşmadığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi öğrencileri duygusal tepkisellik düzeylerini etkilememektedir. Ancak, baba eğitim düzeyi ve anne babanın evli statüsünde beraber olması değişkenleri ile öğrencilerin duygusal tepkisellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık meydana gelmiştir. Bu sonuç, öğrencilerin duygusal tepkisellik düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine ve anne babalarının evli statüsünde beraber olmasına bağlı olarak değiştiğini göstermektedir. Literatür incelendiğinde Cengiz, (2017) gerçekleştirdiği çalışmasında duygusal tepkisellik ve depresyon arasındaki ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Seçer (2017) ise gerçekleştirdiği çalışmasında erkeklerin duygusal tepkisellik düzeyinin kızlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bayrı & Özdemir, (2022) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre öz yeterlik algısı açısından kendilerinin daha yeterli bulduklarını, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere kıyasla duygusal tepkisellik ve psikolojik kırılganlık açısından kendilerini daha yüksek algıladıklarını belirlemişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerle yapılan çalışma sonucunda ise öğrencilerin duygusal tepkiselliklerinde cinsiyet faktörünün herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Çalışma sonucunda özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin öz yeterliklerinde cinsiyete ve anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık oluşmazken, sınıf düzeyi, baba eğitim düzeyi ve anne babanın beraber olma durumları açısından istatistiki olarak anlamlı farklılık meydana geldiği bulunmuştur. Sınıf düzeyi açısından bakıldığında 5. Sınıf öğrencilerinin duygusal tepkiselliklerinin fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuç 5.Sınıf öğrencilerinin henüz yaşlarının ortaokul öğrencileri arasında küçük olması nedeniyle duygu durum kontrollerinin daha düşük olmasından kaynaklı ortaya çıkmış olabilir. Cinsiyet değişkenine bakıldığında, özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin öz yeterliklerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Bu durumun öğrencilerin öz yeterlik gelişimlerinin ortaokul düzeyine gelene kadar belirli bir seviyeye ulaşmış olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda bu çalışmada ele alınmamış farklı değişkenlerin (ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, özel yetenekli öğrencinin kişilik tipi, ikamet edilen il...gibi) olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Literatür incelendiğinde Yılmaz vd. (2012), ilköğretim öğrencilerinin öz yeterlik düzeyinin farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasında, öğrencilerin öz yeterlik puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışma, araştırmayı destekler niteliktedir. Aybars-Öztürk, (2023) öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olmadığı aileye sahip ergenlerin öz yeterlik algıları ile okula bağlanma düzeylerinin ilişkisi incelediği çalışmasında öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olmadığı aileye sahip ergenlerin öz yeterlik puanları cinsiyet, sınıf düzeyi, anne/baba eğitim düzeyi ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumu değişkenlerine göre incelemiştir. Çalışmada öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olmadığı aileye sahip ergenlerin öz yeterlik puanları cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterirken sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Anne/baba eğitim düzeyi ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumu değişkenlerine bakıldığında da anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu çalışmadaki cinsiyet, sınıf düzeyi ve anne eğitim düzeyi bulguları çalışmanın sonuçlarıyla çelişirken baba eğitim düzeyi ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olma durumu değişkenlerine ait bulgular çalışmamızı destekler niteliktedir. Polat (2023) ise ortaokul öğrencilerinin bilişim teknolojileri öz yeterlik algılarının belirlenmesi çalışmasında ortaokul öğrencilerinin öz yeterliklerini cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre incelemiş olup hem cinsiyet hem de sınıf düzeyi değişkeninde anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Cinsiyet değişkeni bulguları çalışmamızla çelişirken sınıf düzeyine ait bulgular çalışmamızı desteklemektedir. Tekin

vd. (2023) ortaokul ve lise öğrencilerinin STEM öz yeterlik algı düzeyini inceledikleri çalışmalarında ortaokul ve lise öğrencilerinin STEM öz yeterlik algılarını cinsiyet, sınıf düzeyi, anne/baba eğitim düzeyine göre incelemişlerdir. Çalışmada cinsiyet açısından istatistiki olarak anlamlı farklılık meydana geldiği bulunmuştur. Bulgular cinsiyet değişkeni açısından bu çalışmanın bulguları ile çelişmektedir. Sınıf düzeyi değişkeninde ise ortaokul ve lise kademeleri arasındaki bulgular karşılaştırılmış olup istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Sınıf düzeyi değişkeni bulguları çalışmamızla paralellik göstermektedir. Anne eğitim düzeyi açısından bakıldığında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Baba eğitim düzeyi açısından ise istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi bulguları da çalışmamızı destekler niteliktedir.

Çalışma sonucunda özel yetenekli öğrencilerin psikolojik kırılganlıklarında cinsiyete ve sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık oluşmadığı, anne/baba eğitim düzeyi ve öz ebeveynlerin evli statüsünde beraber olması açısından ise istatistiki olarak anlamlı farklılık meydana geldiği bulunmuştur. Literatür incelendiğinde Demirci vd. (2021) lise öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının karakter güçleri ve psikolojik savunmasızlık arasındaki ilişkisini incelediği çalışmada psikolojik dayanıklılığın psikolojik kırılganlığı azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Yelpaze vd. (2021) ise üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında psikolojik savunmasızlık ile psikolojik kırılganlık arasında ilişki olduğunu ve sosyal bağlılığın psikolojik kırılganlık üzerinde önemli bir etkisi olduğunu bulmuşlardır. Tatlıhoğlu, (2021) araştırmasında üniversite öğrencilerinin psikolojik kırılganlıklarının ölçek maddeleri açısından incelediği çalışmada “insanların bana davrandıklarından daha iyi davranışları hak ettiğini hissedirim” ifadesinde kardeş sayısı iki ve dört olan grup ile, kardeş sayısı beş ve iki olan gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Akkuş-Çutuk & Aydoğan, (2019) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında duygusal öz yeterlik ve dayanıklılığın psikolojik kırılganlık ile ilişkisi olduğunu belirlemişlerdir. Literatür incelendiğinde özel yetenekli ortaokul öğrencilerin duygusal kırılganlıkları üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalar olduğu ancak psikolojik kırılganlık açısından yaklaşım benimseyen çalışmaların ise kısıtlı olduğu görülmüştür.

ÖNERİLER

Bu çalışmada örneklemin belirlenmesinde sadece belirlenen şehirlerde yer alan okullardaki öğrencilere yer verilmiştir. Farklı çalışmalarda demografik özellikler açısından karma illerden elde edilen verilerin kullanılarak araştırma bulgularının karşılaştırılmasını sağlayacak kaynak oluşumuna katkı sağlanabilir. Ayrıca bundan sonra yapılacak çalışmalar için psikolojik kırılganlık, öz yeterlik ve duygusal tepkisellik konularında derinlemesine incelemeyi amaç edinmiş olan farklı çalışmalarda gerçekleştirilmesi literatüre destek sağlayacaktır. Bu çalışma ile özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkisellik ve öz yeterliklerinin birbirlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda ailelere ve özel yetenekli öğrencilere yönelik danışmanlık hizmetleri ve eğitimler verilebilir. Özel yetenekli öğrencilerin özellikle ergenlik döneminde yaşaması muhtemel olan duygusal tepkisellik durumlarının önüne geçebilmek amacıyla ders içi etkinlik örnekleri öğretmenlere hizmet içi eğitimler planlanarak sunulabilir. Duygusal tepkiselliği, psikolojik kırılganlığı yüksek ve öz yeterliği düşük olan özel yetenekli öğrencilerin öğretmenleri, anne babaları ve otoriteyle çatışma durumlarının inceleneceği bir araştırma desenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akın, A., & Eker, H. (2011, July). *Turkish version of the Psychological Vulnerability Scale: a study of validity and reliability*. Paper presented at the 32th International Conference of the Stress and Anxiety Research Society (STAR), July, 18-20, Munster, Germany.
- Akkuş-Çutuk, Z., & Aydoğan, R. (2019). Emotional self-efficacy, resilience and psychological vulnerability: A structural equality modeling study. *Journal of Educational Sciences and Psychology*, 9(1), 16-114.
- Aksoy, M. P. (2021). *Duygusal tepkisellik, okula yabancılaşma ve okula bağlılık arasında okul reddinin aracı rolünün incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Albayrak, H. B., Tarım, K., & Baypınar, K. (2023). Özel yetenekli öğrencilerin matematik okuryazarlığı öz-yeterlik algıları ile matematik okuryazarlığı başarılarının incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(1), 115-127. <https://doi.org/10.24315/tred.1012064>
- Arseven, A. (2016). Öz Yeterlilik: Bir Kavram Analizi. *Electronic Turkish Studies*, 11(19), 63-80. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10001>
- Arslan, A. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin sosyal kaygıları ve genel öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International e-Journal of Educational Studies*, 3(6), 78-96. <https://doi.org/10.31458/iejes.524860>
- Arslan, G. (2019). *Psikoloji ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemalar ile psikolojik kırılganlık/incinebilirlik düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Aybars-Öztürk, G. (2023). *Parçalanmış aileye sahip ergenlerin öz yeterlik algıları ve okul bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aytaç, A. (2018). Öğretmenlerin öz yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2(1), 29-41. <https://doi.org/10.31805/acjes.433205>
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122>
- Bayrı, H., & Özdemir, H. P. (2022). Özel yetenekli öğrencilerin duygusal tepkisellik, öz-yeterlik ve psikolojik kırılganlık düzeylerinin incelenmesi: Bir karma yöntem çalışması. *Electronic Journal of Social Sciences*, 21(81), 1-20. <https://doi.org/10.17755/esosder.878181>
- Bouffard-Bouchard, T. (1990). Influence of self-efficacy on performance in a cognitive task. *The Journal of Social Psychology*, 130(3), 353-363. <https://doi.org/10.1080/00224545.1990.9924591>
- Can, A. (2019). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*, (7. Baskı), Pegem Akademi.
- Cengiz, S. (2017). *Ergenlerde duygusal tepkisellik, bilişsel çarpıtmalar ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Çağlar, E. E., & Bingül, Y. (2017). Özel yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal anksiyetenin bilişsel açıdan değerlendirilmesi. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 4(3), 59-72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jgedc/issue/38703/449449>

- Çakmak-Tolan, Ö., Tümer, S. B., & Yıldırım, E. D. (2022). Algılanan sosyal destek ve bilişsel duygu düzenleme ile duygusal tepkisellik arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Humanistic Perspective*, 4(1), 82-106. <https://doi.org/10.47793/hp.1055988>
- Çitil, M., & Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansımaları ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 185-231. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/36713/328023>
- Davidson, R. J. (1998). Affective style and affective disorders: Perspectives from affective neuroscience. *Cognition and Emotion*, 12(3), 307-330. <https://doi.org/10.1080/026999398379628>
- Demirci, I., Ekşi, H., Ekşi, F., & Kaya, Ç. (2021). Character strengths and psychological vulnerability: The mediating role of resilience. *Current Psychology*, 40, 5626-5636. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00533-1>
- Ekşi, H., Erök-Özkapu, D., & Ümmet, D. (2019). Üniversite öğrencilerinde psikolojik kırılabilirlikle öznel zindelik arasındaki ilişkide genel psikolojik sağlığın aracı rolü. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(5), 185-190. <https://doi.org/10.18506/anemon.526353>
- Hallahan, D. P., & Kauffman, J. M. (1994). *Exceptional children: Introduction to special education* (6th ed.). Allyn and Bacon.
- Ingram, R. E., & Price, J. M. (2010). *Understanding psychopathology: The role of vulnerability*. Guilford Publications.
- Kaçmaz, N., & Demirtaş, V. Y. (2020). Özel yetenekli çocuklarda öz-düzenlemeli öğrenme, öz-yeterlilik ve mükemmeliyetçilik. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 389-404. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.664763>
- Marland, S. P. (1972). Education of the gifted and talented, Report to the Congress of the United States (Washington D.C.: U.S. Government Printing Office)
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (1991). Özel eğitim konseyi- raporlar- görüşmeler kararlar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (1993). Özel yetenekli bireylerin eğitimi strateji ve uygulama kılavuzu. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_11/25034903_zelyeteneklibireylerineitimstratejiveuygulamaklavuzu.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2016). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri yönergesi. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- Morelock, M. J. (1996). On the nature of giftedness and talent: Imposing order on chaos. *Roeper Review*, 19(1), 4-12. <https://doi.org/10.1080/02783199709553858>
- Muris, P. (2001). A brief questionnaire for measuring self-efficacy in youths. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23, 145-149. <https://doi.org/10.1023/A:1010961119608>
- Nock, M. K., Wedig, M. M., Holmberg, E. B., & Hooley, J. M., (2008). The emotion reactivity scale: development, evaluation, and relation to self-injurious. *Thoughts and Behaviors Behavior Therapy*, 39, 107-116. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2007.05.005>

- Polat, K. (2023). Ortaokul öğrencilerine yönelik bilişim teknolojileri öz-yeterlik algısı. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 142-156. <https://doi.org/10.48174/buaad.1286998>
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2017). İllerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (SEGE-2017), Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege>
- Saranlı, A., & Metin, E. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda görülen sosyal duygusal sorular. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1), 139-163. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001239
- Sarıçalı, M., & Satıcı, S. A. (2017). Bilinçli farkındalık ile psikolojik kırılabilirlik ilişkisinde utangaçlığın aracı rolü. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 655-670. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.285121>
- Seçer, C. (2017). *Ergenlerde duygusal tepkisellik, bilişsel çarpıtmalar ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Seçer, İ., Halmatov, S., & Gençdoğan, B. (2013). Duygusal tepkisellik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 3(1), 77-89, 555-570.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya* (24. Basım). Yargı Yayınları.
- Sinclair, V. G., & Wallston, K. A. (1999). The development and validation of the Psychological Vulnerability Scale. *Cognitive Therapy and Research*, 23(2), 119-129. <https://doi.org/10.1023/A:1018770926615>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson.
- Takmaz-Demirel, F. (2023). Araştırmalarda kullanılan yöntem ve teknikler: Sosyoloji araştırmaları dergisi içerik analizi. *Veche*, 2(1), 30-43.
- Tatlıoğlu, K. (2021). Üniversite öğrencilerinin psikolojik kırılabilirlikleri, psikolojik iyilik halleri ve sosyal güven ve memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkinin kardeş sayısına göre incelenmesi. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 141-164. <https://doi.org/10.53440/bad.945414>
- Tekin, Ö. G., Şan, İ., & Orhan-Karsak, H. G. (2023). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin STEM Öz-Yeterlik Algı Düzeyi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21(1), 235-259. <https://doi.org/10.37217/tebd.1177086>
- Telef, B. B., & Karaca, R. (2012). Çocuklar için öz-yeterlik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 169-187.
- Terman, L. M. (1925). *Mental and physical traits of a thousand gifted children* (Vol. 1). Stanford University Press.
- Wolters, C. A., & Pintrich, P. R. (1998). Contextual differences in student motivation and self-regulated learning in mathematics, English, and social studies classrooms. *Instructional Science*, 26, 27-47. http://dx.doi.org/10.1007/978-94-017-2243-8_6
- Yelpaze, İ., Deniz, M. E., & Satıcı, B. (2021). Association between social connectedness and well-being: A study of the mediating role of psychological vulnerability. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 11(62), 367-382. <https://doi.org/10.17066/tpdrd.1001712>

- Yıldırım, B., & Sarıçam, H. (2022). Beliren yetişkinlerin mükemmeliyetçilik ve psikolojik kırılma düzeylerinin incelenmesi. *Erciyes Akademi*, 36(1), 228-252. <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.1059991>
- Yılmaz, E., Yiğit, R., & Kaşarcı, İ. (2012). İlköğretim öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin akademik başarı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 371-388.
- Yılmaz, K. (2013). Comparison of quantitative and qualitative research traditions: Epistemological, theoretical, and methodological differences. *European Journal of Education*, 48(2), 311-325. <https://doi.org/10.1111/ejed.12014>
- Yurdakul, A., & Üner, S. (2015). Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin duygusal tepkisellik durumlarının değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(4), 300-307. <https://doi.org/10.5455/pmb.1-1422358166>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The current study was conducted to investigate the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability levels of gifted students in relation to different variables.

Furthermore, this study is important in terms of determining the psychological state of gifted students in order for them to benefit from counselling services to the maximum extent possible and to achieve self-actualization. In this context, the aim of the study is to investigate the levels of emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted middle school students in relation to the variables of gender, grade level, mother's education level, father's education level and the marital status of the parents. The study sought answers to the following questions:

1. Do the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted students vary significantly depending on gender?
2. Do the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted students vary significantly depending on grade level?
3. Do the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted students vary significantly depending on mother's education level?
4. Do the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted students vary significantly depending on father's education level?
5. Do the emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted students vary significantly depending on the marital status of the parents?

Today children with special talents in any field are called gifted children (Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü (ORGM), 1993). The term 'gifted' refers to being intellectually or academically advanced, while 'gifted education' is recognized as the field of education that focuses on the population of students who possess this advanced intellectual or academic level (Terman, 1925; Morelock, 1996). Studies have revealed that individuals with a psychologically vulnerable disposition often perceive themselves as inadequate in their social lives (Ingram & Price, 2010). In their study, Çitil & Ataman (2018) examined the reflection of behavioural characteristics of gifted students in educational environments and the potential issues that may arise during primary education. They emphasized that gifted students have many unique qualities and that these qualities are reflected in their behaviours and educational settings. The study highlighted that the characteristics reflected in the behaviours and educational environments of gifted students are predominantly related to their social-emotional traits. However, in order to

determine the distribution, prevalence and influencing factors of social-emotional problems in gifted students, there is a need for large-scale research based on epidemiological data that is comparative and longitudinal (advanced cross-sectional) in nature. Nevertheless, it has been stated that regardless of the educational environment, it is always beneficial to make the necessary physical, educational, attitudinal and situational adjustments in order to foster the qualities of gifted students. In the study conducted by Arslan (2019), when the results of the analysis based on the gender variable were examined, it was found that there was no significant difference between the evaluations of the male and female participants regarding psychological vulnerability. However, it was revealed that the female participants experienced slightly higher levels of psychological vulnerability compared to the male participants.

Methods

In the investigation of the levels of emotional reactivity, self-efficacy and psychological vulnerability of gifted middle school students, the survey method, one of the qualitative research methods, was used. This method is a research model that aims to determine an existing situation with its current characteristics. Quantitative research is based on the collection of numerical data to be analyzed using statistical techniques. The purpose of quantitative research is to identify and explain relationships between variables, often using experiments, questionnaires and structured observations. Quantitative data are typically analyzed using descriptive or inferential statistics and results are generalized to larger populations (Yılmaz, 2013). The survey method is used to reveal the properties of variables related to a known event or situation (Can, 2019). In the study, the ERS-Emotional Responsiveness Scale, the Self-Efficacy Scale for Children, the Psychological Vulnerability Scale and a Personal Information Form were used as data collection tools.

Results and Interpretation

As a result of the study, it was concluded that while the self-efficacy of the gifted students does not vary significantly depending on gender and mother's education level, it varies significantly depending on grade level, father's education level and marital status of the parents. In terms of the variable of grade level, the emotional reactivity level of the 5th graders was found to be higher. This might be due to the fact that 5th grade students, being relatively younger among middle school students, might have lower emotional regulation skills. The self-efficacy of the gifted students was found to not vary significantly depending on gender. This might indicate that students' self-efficacy development has reached a certain level by the time they become middle school students.